

Anna nro 25-26/1998

Kuvat: Pertti Nisonen

Fiskarsin käsityöläisyhteisö kasvaa ja menestyy

Kylä täynnä käsiä

Rapautuneeseen ruukinkylään muuttaneet käsityöläiset, muotoilijat ja taiteilijat päättivät viisi vuotta sitten järjestää yhteisen näyttelyn. Siitä alkoi Fiskarsin käsityöläisyhteisön menestystarina.

Nähdä tässä kesäinen aamu, vehmaiden lehtipuiden siivilöimä auringonvalo leikkimässä solisevan joen laineilla. Joen varrella kohoavat viime vuosisadalla rakennetut, villiviinin ja orapihajain peittämät pajat, tehdas, mylly, valimo, asunnot ja kasarmit. Kylää halkoo mutkitteleva maantie, historiallinen Kuninkaantie, jota pitkin kauppiaat muinoin kulkivat Turusta Viipuriin.

Fiskarsin ruukinkylä on idyllisessä kauneudessaan suorastaan hämmentävä kokemus, ja tuntuu kuin aika venyisi. Kaukana ovat kaupungin kiihkeä syke, kerrostalokolossit, ahtaus ja melu. Ei ihme, että taiteilija toisensa jälkeen on viime vuosina muuttanut verstaansa Pohjan kuntaan. Tällä hetkellä Fiskarsin käsityöläisten, muotoilijoiden ja taiteilijoiden perustamaan osuuskuntaan kuuluu jo 67 ihmistä, jotka työskentelevät teollisuudelta vapautuneissa, ruukinkylän vanhoissa rakennuksissa.

Vielä 90-luvun alussa käsityöläisyhteisön toiminta oli nykyistä huomattavasti pienimuotoisempaa. Vuonna 1994 järjestetty ensimmäinen yhteinen esittäytyminen, *1. näyttely*, muutti kuitenkin kaiken.

Muotoilija **Barbro Kulvikin**, puuseppä **Kari Virtasen**, teollisen muotoilijan **Antti Siltavuoren** ja konsulentti **Timo Vesaran** luotsaamasta taideteollisuusnäyttelystä tuli todellinen yleisö- ja arvostelumenestys, joka nosti Fiskarsin käsityöläisyhteisön kerralla suomalaisten tietoisuuteen. Näyttely poiki myös vierailukutsun Höganäsiin, Ruotsiin.

Lystikkäät teekannut

Nykyään käsityöläisyhteisön näyttelyt houkuttelevat kylään tuhatmäärin matkailijoita ja muotoilun ystäviä ulkomailta asti. Tänä vuonna Fiskarsissa on esillä kaksi näyttelyä, osuuskuntalaisten jo perinteiseksi muovautunut yhteisnäyttely, *5. näyttely*, sekä kansainvälinen keramiikkänäyttely *Savesta syntynyt*, joka esittelee yli 50 keraamikon töitä, joukossa useita alansa huippunimiä.

Keramiikkänäyttelyä suunnittelemassa ollut **Karin Widnäs** ei peittele tyytyväisyyttään esitellessään vanhan viljamakasiinin kahteen kerrokseen sijoitettuja persoonallisia uniikkiteoksia ja tehdasvalmisteisia käyttöesineitä. Näyttelyn hauskinta antia ovat eittämättä mielikuvitukselliset teekannut, *crazy teapots*, kuten Karin Widnäs niitä kutsuu.

Hän on muuttanut Fiskarsiin Helsingistä, kuten suuri osa osuuskuntalaisista. Päätös ei syntynyt hetken huumassa, vaan Karin Widnäs puntaroi pitkään etuja ja haittoja, ennen kuin hän ryhtyi toimeen. Uuden ateljeensa valmistumista odotellessaan hän on joutunut väliaikaisesti asumaan milloin missäkin.

– Monet luulevat, että Fiskarsin käsityöläisyhteisö on eräänlainen kommuuni, jonka jäsenet asuvat ja työskentelevät tiiviisti yhdessä. Todellisuudessa ihmiset ovat täällä itsenäisiä yrittäjiä, mutta osuuskuntaa koskevista asioista päätetään yhdessä, Karin Widnäs sanoo.

– Ajatus yhdeksästä keraamikosta samassa paikassa voi aluksi tuntua järjettömältä. Fiskarsissa työskentelevien keraamikoiden näkemykset ja työtavat ovat kuitenkin niin erilaisia, ettei keskinäistä kilpailua synny. Sen sijaan voimme yhdistää voimamme esimerkiksi markkinoinnissa ja näyttelyitä suunnitellessamme.

Saaristolaisvaikutteisesta esineistöön tunnettu Widnäs on viime aikoina keskittynyt käsin tehtyjen punasavitiilien ja kaakeleiden suunnitteluun ja vaimistukseen. Ateljeen myötä tuotteet tulevat sarjatuotantoon, mikä merkitsee uusien työpaikkojen syntyä Fiskarsiin.

Ammattimiehen opissa

Jo kuolevaksi leimatun ruukinkylän kehittyminen vilkkaaksi taideteollisuuspitäjäksi ei ole ollut yllätys mallipuuseppä Kari Virtaselle, käsityöläisyhteisön primus motorille, joka muutti Fiskarsiin viisi vuotta sitten. Hän on alusta asti pyrkinyt määrätietoisesti kehittämään kylää sekä kollegoidensa että Fiskarsin tehtaan johdon kanssa.

Suomessa puhutaan paljon kulttuuriteollisuuden kasvusta. Sen synnyttäminen vaatii kuitenkin kunnon edellytykset, fyysisiä rakennuksia ja kelvollisia työtiloja, joissa taiteilijat voivat työskennellä.

Fiskarsin käsityöläisyhteisön kaltaisia dynamoja ei juurikaan ole ilmaantunut, sillä monissa kunnissa visiot markkoja tuovasta kulttuuriteollisuudesta ovat saaneet päättäjät ahneiksi ja lyhytnäköisiksi. Työtiloja ollaan valmiit myymään korkeasta hinnasta, mutta vuokratilojen järjestäminen tuntuu olevan lähes mahdotonta.

Virtasen reilusti toistakymmentä ihmistä työllistävä puusepän verstaas toimii vanhassa konepajassa kosken partaalla. Ammattilaisten rinnalla verstaalla työskentelee myös oppisopimuskoulutuksessa olevia nuoria.

– Osa Fiskarsin osuuskuntalaisista haluaa työskennellä yksin, vain pieniä sarjoja tehden, mikä heille sallittakoon. Mutta mikäli kylä haluaa kehittyä jatkossakin, meidän on otettava vastuu tulevaisuudesta, luotava lisää työpaikkoja ja palveluja, Virtanen sanoo.

– Elämä on jatkumo. Parhaimmillaan se on sitä, että joku jatkaisi näitä minun hommiani. Kun ihminen perustaa oman yrityksen, hän ei ajattele vain tätä hetkeä, vaan visiot ulottuvat arkunkäytön tuolle puolen. Että ideologia jatkuisi tekemisenä. Kammottavinta olisi joutua museoiduksi, Kari Virtanen sanoo.

Työt tuskin loppuvat häneltä vähään aikaan, sen verran kova on Virtasen kovapuisten, ”Suomen kuivimpien” huonekalujen menekki. Sen sijaan museoinnilta taitava puuseppä ei onnistunut välttymään, sillä arkkitehti **Steven Holl** ihastui Virtasen niukkaankin muotokieleen ja tilasi erityisen Kiasma-tuolin uuteen nykytaiteen museoon.

Kuninkaallisia vieraita

Fiskarsin maine on lyhyessä ajassa levinnyt laajalle. Yhteisön metodit ovat kiinnostaneet myös muita siinä määrin, että osuuskunnan toiminnanjohtaja **Erik Båsk** kutsuttiin viime vuonna luennoimaan aiheesta EU:n järjestämään konferenssiin.

Båskin tehtävä lienee ollut kiitollinen, sillä kylään on viime aikoina suorastaan ropissut muotoilupalkintoja. Viime vuonna Fiskarsin käsityöläisyhteisölle myönnettiin muotoilun uusi tunnustuspalkinto, ensimmäisen kerran jaettu Asko-Avonius -palkinto suomalaisen ympäristön ja kodinsisustuksen kulttuurin edistämisestä. Joka kolmas vuosi myönnettävän palkinnon arvo on 100000 markkaa.

Ruukinkylä on päässyt myös siniveristen makuun, kun Ruotsin kuninkaallinen perhe vieraili Fiskarsissa kaksi vuotta sitten. Muistoksi vierailusta osuuskunta lahjoitti kuningatar **Silvialle** muotoilija **Camilla Mobergin** suunnitteleman lasimaljakon.

Kuusi vuotta sitten oman studion Fiskarsiin perustanutta Camilla Mobergia ei tarvinnut kauan houkutella Pohjan perukoille.

– Asuin aiemmin Helsingin Kalliossa, varsin urbaanissa ympäristössä liikenteen melun keskellä. Kolmen pienen lapsen äitinä osaan arvostaa Fiskarsin rauhaa ja turvallisuutta. Tietenkin marraskuussa, kun on sysipimeää ja paikat täynnä lokaa eikä raitilla törmää yhteenkään ihmiseen, mietin päätökseni mielekkyyttä, hän hymähtää.

Mökkiytymisen vaaraa ei kuitenkaan ole, siitä pitävät huolen säännölliset opetustunnit Helsingin Taideteollisessa korkeakoulussa ja Hantverks- och Konstindustriskolanissa Tammisaaressa. Myös työmatkat milloin Arabian tehtaalle, milloin Nuutajärven tai Humpvilan lasitehtaalle tuovat vaihtelua arkeen.

Tämänvuotiseen yhteisnäyttelyyn Camilla Moberg valmisti huikean *Sirius*-lasivalaisimen yhdessä puhaltajamestareiden **Unto Suomisen** ja **Timo Niekan** kanssa.

– Koska näyttelyn teemana on *Prosessi*, halusin kuvata myös lasihytin tunnelmia, kertoa lasinpuhaltajien työstä. Ilman heidän ammattitaitoaan ideani jäisivät paperille. Videon avulla näyttelyvieraiden on mahdollisuus todistaa lasiesineen syntyä, nähdä, miten muotoilijan suunnitelmista muovautuu valmis tuote.

Kosketuksen merkitys

Käsityön arvostus on Suomessa vähitellen kasvanut. Nykyään, kun ihmisten perustarpeet on turvattu ja tietty taloudellinen taso saavutettu, persoonallisten, uniikkien tuotteiden kysyntä on lisääntynyt.

Keraamikon työ on yksinäistä, hiljaisuudessa tehtävää uurastusta. Sen tietää myös **Anneli Sainio**, joka on tunnettu hivelevän kauniista, niukkojen perusmuotojen astioistaan.

– Jokapäiväisessä käyttöesineessä toimivuus on tärkeää, mutta suuri merkitys on myös kosketuksella. Pyrkimykseni on tehdä esineisiin keraamisesti rikkaita pintoja, jotka tuntuvat hyvältä sekä silmässä, kädessä että suussa, sanoo Anneli Sainio, joka käyttää töissään posliinia, kivitavaraa, rakuu, paperisavea ja punasavea.

– Jokaisella materiaalilla on erilainen luonne, ja pintojen avulla voin välittää myös jotakin suurempaa. Luonnon pintojen kauneus kiehtoo minua – huurteinen maa, sateen jäljet, valon kimmellykset, ajan kulumat.

Fiskarsiin muuttoa Anneli Saunio luonnehtii onnelliseksi päätökseksi, vaikka ruukinkylän idyllisyys aluksi häiritsi häntä. Liika kauneus voi olla lamauttavaa, kuten myös kylään kesäkuukausina pelmahtavat turistilaumat.

– Onneksi työhuoneemme sijaitsee sopivasti ”nurkan takana”, jonne matkailijat eivät heti eksy. Toisinaan pakenemme perheen kanssa Kirkkonummella sijaitsevalle kesäasunnollemme. Ystävät ovatkin nauraneet tapaamme etsiä rauhaa kaupungista. Saa nähdä, millainen hulina on ensi vuonna, kun Fiskars täyttää 350 vuotta.

– Taloudellisesti Fiskarsiin muutto on ollut järkevä, koska saimme Helsinkiin verrattuna samalla rahalla tuplasti enemmän tilaa, sekä kotona että työhuoneella. Olenkin kehunut kaikille, miten loistava paikka tämä on: 500 metrin säteellä asunto, työhuone, osuuskunnan tuotteiden myymälä, koulu, kauppa, kaksi näyttelyä ja kaksi ravintolaa. Voiko ihminen enempää pyytää?

Eija Mäkinen
toimittaja@taivaannapa.net